

TEKSTITASON ANALYYSI DIMEAN-MALLIN MUKAAN (EEVA SIPPOLA) TRANSKRIPTIO

Kerron tässä tekstitason analyysistä saksalaisesta diskurssintutkimuksesta kumpuavan DIMEAN-mallin mukaan.

Lähteenä käytän Spitzmüllerin & Warnken artikkelia *Discourse as a linguistic object, methodical and methodological delimitations*, joka antaa hyvän yleiskuvan eri tasoista, joita teksteissä voi tutkia, mutta on samalla myös hyvä lyhyt yleisartikkeli.

Analyysin tasoissa DIMEAN-malli erottelee nämä kolme tasoa; tekstitason, agenttien tason ja transtekstuaalisen tason. Käsitelen tekstitasoa tarkemmin myöhemmin, joten selitän vain kaksi jälkimmäistä tässä.

Agenteilla tarkoitetaan tekstin tuottajia ja sen yleisöä. Agenttien tasolla siis vaikuttavat vuorovaikutusroolit (missä roolissa puhutaan/kirjoitetaan ja kenelle tekstit on suunnattu), asemat (suhteessa valtaan, ryhmiin, ja portinvartijuus), tekstilajin ja median suhde siihen, miten agentin ääni määritellään.

Laajimmalla tasolla, jota Spitzmüller & Warnke kutsuvat transtekstuaaliseksi tasoksi, ovat systemaattisesta, toistuvasta käytännöstä syntyvät tekstienväliset ilmiöt, viitekehykset, skriptit ja ajatusmallit, jotka kategorisoivat ja järjestävät todellisuutta, sekä ideologiat ja konteksti.

Sanan tasolla voidaan keskittyä sanojen semantiikkaan ja rakenteeseen. Rakenteen kannalta erotellaan yhden sanan ja useamman sanan muodostamat yksiköt. Useamman sanan lausekkeet kuten esimerkiksi *terrorisminvastainen sota* tai vaikka *oikeaa suomea* voivat toimia tärkeinä referensseinä asenteille ja arvoille, jotka ankkuroituvat diskurssiin. Esimerkiksi sodassa "taistellaan", ja kielten tulee olla "oikeita, puhtaita kieliä".

Avainsanat ja stigmatisoidut sanat ilmaisevat tietyn ryhmän tai ajankohdan käsitystä itsestään, kuten vaikkapa *valaistuneet* tai *työväki*, tai sellaisia käsityksiä, joita nämä ryhmät käyttävät kuvaamaan muita yleensä negatiivisessa valossa. Tällaisina voidaan

pitää esimerkiksi *valtionvihollisia*, *intellektuaaleja*, *puhdasoppisia* jne. Nämä sanat muuttuvat aina historiallisen ja yhteiskunnallisen tilanteen mukaan. Avainsanoista voi siis tulla stigmatisoituja sanoja, mikä on tietysti kiinnostavaa diskurssianalyysin kannalta.

Kielen rakenteissa ja lausumissa voidaan analysoida syntaktisia rooleja, lauserakennetta, metaforia jne. Tekstin laajimmalla tasolla taasen keskitytään teemoihin, tekstin rakentumiseen ja esimerkiksi tekstin ja kuvan suhteeseen.

Annan nyt muutaman esimerkin sanatason piirteistä sekä niiden ympärille muodostuvista teemoista, jotka voivat toimia esimerkkeinä niistä tekstitason piirteistä, joista diskurssi rakentuu. Jos olet kiinnostunut muista tasoista, Spitzmüllerin & Warnken teksti antaa hyviä lähteitä.

Tässä on lyhyt ote ensimmäisen polven siirtolaisen kommentista, jossa puhuja kertoo siitä, miksi hän ei ole vaihtanut kansalaisuutta suomalaisesta argentiinalaiseksi. Olen alleviivannut siitä muutaman kohdan, kuten *jääräpää suomalainen, ee niillä ollu semmosia miehiä täällä Arkentiinassa, eikä niih ny suinkaan insinööri ruppee nyt siltoja tekemään*. Tämän esimerkin kautta suomalaiset esitetään jääräpäisinä. Vaikka työnteko voisi loppua, jos henkilö ei vaihda kansalaisuutta, hän pysyy uskollisena suomalaisuudelleen. Toisaalta puhuja tekee eron oman työnsä ja koulutettujen insinöörien välille, ja hän erottaa itsensä myös argentiinalaisista miehistä, jotka eivät osaa lukea piirustuksia.

Tämä ensimmäinen alleviivattu *jääräpäisyys* yhdistyy myös muussa kerronnassa, jossa suomalaiset esitetään siirtolaisten haastatteluissa itsepäisinä ja vapaina sekä kovina työntekijöinä, jotka pysyvät uskollisena vanhalle kansalaisuudelleen ja sen oletetuille piirteille.

Tässä toisessa esimerkissä rakennetaan myös eroavaisuutta ja toiseutta. Siinä toisen polven siirtolainen kertoo, millaista oli saada maatila tuottamaan. Olen alleviivannut siitä *hirveä työ meillä oli ja ne tämänmaalaiset ni, ei ne välitä*. "Tämänmaalaiset" kuvataan siis välinpitämättöminä. Yhdessä muiden esimerkkien avulla heistä muodostetaan kuva työtä vieroksuvinä ja laiskoina.

Olen omassa tutkimuksessani yhdistänyt näitä esimerkkejä Osterhammelin ja Vuorelan ajatuksiin kolonialistisesta ajattelusta sellaisten ryhmien kohdalla, jotka eivät olleet osa tiettyä valtiollista siirtomaaprojektia. Suomihan ei ollut siirtomaavalta, mutta oliko suomalaisilla siirtolaisilla yhteistä kolonialistisen ajattelun kanssa? Varsinkin ensimmäisen polven suomalaissiirtolaisten haastatteluissa rakentuu sellainen diskurssi, jossa rakennetaan toiseutta ja erotetaan suomalaisia muista, sekä siirtolaisista että argentiinalaisista. Tämä sitoo heidät eurooppalaisen ylemmyudentunnon hegemonisiin diskursseihin, jotka verhotaan luonnolliseksi, kansalaisuuteen liittyväksi, ja siis Vuorelan sanoin ne heijastavat kolonialistista perinnettä.

Annan vielä yhden esimerkin, jossa käsitellään nimiä, sillä Spitzmüller ja Warnke mainitsevat nimet kiinnostavina juuri diskurssin muodostumisen kannalta. Tässä on kyseessä aivan konkreettinen henkilön nimeäminen, jolla on suuri symboliarvo, mutta käytännössä kannattaa keskittyä myös paikannimiin, yritysten ja brändien nimiin ja niihin liittyviin ja niistä muodostuviin diskursseihin.

Diskurssianalyysin haasteena on yleensä siirtyminen tekstin tasolta diskurssin ja yhteiskunnan tasolle. Kielellisen ilmiön, merkityksen tai yksittäisten esimerkkien analyysi ei vielä ole diskurssianalyysiä. Se alkaa vasta, kun esimerkit ja piirteet alkavat toistua eri tekstien ja tekstilajien välillä. Tässä voivat auttaa seuraavat kysymykset: toistuvatko avainsanat ja metaforat? Esiintyykö jokin ilmiö tai asia aina samassa roolissa tai samassa syntaktisessa roolissa? Missä sosiaalisissa rooleissa päästään ääneen? Ja miten näitä rooleja kuvaillaan?

Lisäksi haasteena on analyysimetodien kirjo. Tutkijan pitää siis itse päättää, mikä menetelmä sopii parhaiten tutkimuskysymykseen vastaamiseen ja miltä analyysin tasolta lähdetään liikkeelle.